

Հովերոսի գրուածներէն ու այս վերոյիշեալ կարծիքներէս կը տեսնուի թէ այն ժամանակները ինչ աստիճանի էր Յունաց աշխարհագրութեան վրայ ունեցած ծանօթութիւնը . որոնք Յուն նաստանէն դուրս մինչև Ագիպոս , Փոքր Ասիա ու կղզիները կը ճանչնային . ասոնցմէ դուրս ամենայն բան իբրև հրաշալիք կը պատմուէին : Ան ատենի ամէն մատենագիրներն ալ կ'ըսէին որ իրենց գիտցած երկիրներէն դուրս դէպ 'ի արևմտեան կողմը ուրիշ երկիր մ'ալ կար . Հովերոս ալ նոյն կողմերը կը դնէր երջանկաց աշխարհքը , իսկ Ասիոգոս արևմտեան կողմն է , կ'ըսէր , երջանկաց կղզիները ուր դիւցազունք կը բնակէին : Բայց քանի որ աշխարհագրութեան ծանօթութիւնը մէջերնին կը ծաղկէր այնչափ այս սուտ կարծիքները օրէ օր կը վերցուէին :

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հիւսիսային ծովերուն մէջ եղած չինէրոսի Բապոն-Թիւնը :

ԱՅՆԻՎԵՐԱՆՑ մտածելով շատերը կրնան ըսել , թէ աշխարհքիս բւեռի կողմերը ինչ բանի կուգան , որ սաստիկ ցրտութեան պատճառաւ ոչ մարդուս բնակութեանը յարմար են , ոչ կենդանեաց և ոչ ալ բուսոց : Բայց թէ որ մէյմը հոն տեղի կենդանեաց բազմութիւնը մտածելու ըլլանք , ինչպէս են զանազան ջրային թռչուններ , նապաստակ , ճերմակ արջ , գայլ , աղուէս , կզնաքիս , աքիս , կուղը , և այլն , որոնց գեղեցիկ մուշտակները կը հագնինք առանց քննելու թէ աս կենդանիները աշխարհքիս որ կողմը կ'ըլլան , ան ատեն շատ տարբեր կերպով կը մտածենք : Հոս միայն հիւսիսային ծովերուն ձրկանց բազմութիւնը յիշենք :

Յովհաննէս Դ Էֆֆէր Ա արքայի պատմիչը կ'ըսէ թէ միայն Ատոնէոյ

գետէն տարին ինչուան հազար իրէք հարիւր նաւակ Սալմոս ըստած ձուկը կ'ելլէ . և ասկէ ելած Ատոնէոս ձուկն ալ մարդաչափ խոշոր կ'ըլլայ , և տարին այնչափ կ'աղեն որ անով հիւսիսային չորս մեծ տէրութեանց ժողովուրդները կրնան կերակրուիլ : Բայց ասիկայ ծովու ձկանց առատութեանը դիմաց բան չէ . հիւսիսային ծովերէն կ'ելլեն այն վիթխարի կէտերը , որոնց երկայնութիւնը վաթսուն ոտք կ'ըլլայ , լայնութիւնը քսան ոտք , թանձրութիւնն ալ տասներու թր ոտք . ուսկից ինչուան հարիւր երեսուն խոշոր տակառ եղ կ'ելլէ , և ճարպը այնչափ թանձր է որ մասնաւոր լայն ու երկայն կացիններով կը կտրեն : Արձեալ հիւսիսային ծովերէն ուրիշ շատ տեսակ ձկներ կ'ելլեն , ուսկից Արոպացի վաճառական ձկնորսները զանազ կը դիզեն , ինչպէս են Պերկոն , սարիէլ , միւլի , Էսկիմոն , Էսկիմոն , շանձուկն , ծովու հորթ , խոզաձուկն , ծովաձի , ծովու միեղջերու , սղոցաձուկն , և այլն , որոնք զանազան տեսակներ ալ կը բաժնուին , և սովորական բարեխառն գօտիներու տակ գրտնուածներէն ալ անհամեմատ խոշոր կ'ըլլան : Աինկան այնչափ առատ է որ բոլոր Արոպա կրնայ կերակրուիլ . կը պատմեն թէ երբեմն այնչափ լեցուեր է ծովը ռինկա ձուկով որ մարդիկ ժողովելու չեն բաւած . տարի մ'ալ այնչափ լեցուեր է քանի մը ասպարէզ տեղ բոլոր ծովուն երեսը ծածկելով որ քառասունհինգ հազար պզտիկ ու մեծ նաւեր , իրէք հարիւր հազար ալ մարդ չեն կրցած իրէք ամսուան մէջ բոլորը ժողովելու : Այնպէս 1610^{ին} Հոլանտացիք իրէք հազար նաւակ ու ինք հարիւր նաւ տակառներով աղած Հոլանտա տարեր են . և որովհետեւ աս առատութիւնը շատ անգամ կը պատահի , անոր համար կ'ըսեն թէ հիւսիսային ձկնորսութեան վաճառականները հնդկային ընկերութեան վաճառականներէն ալ հարուստ են :

Աս ռինկա ձուկը սովորաբար բազմութեամբ հիւսիսային ծովերէն Ա

ծով կ'անցնի, ու նաև Արուսյայի ծովե-
զերքը կը զարնէ : Ան ծով Տրապիզոնի
մօտերը 1642ին այնչափ բազմութեամբ
դիզուեցաւ այս ձուկն որ բնակիչքը սկը-
սան վախնալ որ չլլայ թէ հոտելով
օդն ապականէ և հիւանդութիւն ձգէ .
բայց աստուածային նախախնամութե-
բազմութիւն աղուաներու եկաւ ու բո-
ւոր լափեց : Իսկ Արուսյայի ծովեզերք-
ները զոր օրինակ Խալանտա՝ ռինկա ձը-
կան հետ այնչափ բազմութեամբ սար-
տէլ և մէզիտ ըսուած ձկները կը ժող-
վին որ տեղացիք ժողվելով իրենց փշերն
ալ կը մանրեն կը լոսեն և կովերու ու
ձիերու կերակուր կու տան : Բերիկայի
մէջ ալ Բաւարիայի ու Եւրոպայի մի-
ջոյր եղած վայրենիները իրենց մօտ
գետէ մը այնչափ ռինկա կը ժողվեն որ
տարի եղեր է կ'ըսեն, որ օրուան մէջ
յիսուն հազար տակառ լեցունելով՝ ա-
միս մը շարունակ որսացեր են : Բմա-
նապէս Ա իրգինիայի բնակիչքն ալ կը
պատմեն թէ իրենց գետերը այնպէս
ձկներով կը լեցուին որ ձիով վրանին
կոխկռտելով կ'անցնին եղեր :

Թէ որ այսչափ ռինկա ձկան բազ-
մութեան կէսը միայն հաւկիթ ձգեր
իրեք կամ չորս անգամ մը, ան ատեն
բոլոր Ավիանոսը պզտիկ կու դար,
վասն զի անհամար թուով հաւկիթ կը
ձգեն : Բսանկ ալ հարաւային ծովերուն
մէջ շատ տեսակ ձկներ կը գտնուին . ու
րով կը տեսնենք որ Բստուած ձկանց
շտեմարան մը դրեր է բւեռային ծովե-
րը՝ մարդկանց ապրուստի մեծ հնարք
մը տալով զանոնք :

Բերիկայի հիւսիսային խոյնէրը մեղր Կադէլու-
նէրդ :

ՇԱՏ անգամ կը տեսնենք մեղունե-
րը որ անտառներու մէջ ու ծառոտ ծաղ-
կոտ տեղումներ կը թռչտին . և իրենց
բնական ժրութիւնը ձանձալով չենք
տարակուսիր որ մեղր շինելու ետեւէ են .
բայց անծանօթ տեղումներ կը ծածկեն

իրենց պատուական վաստակը, ինչպէս
ծառերու խողուններու մէջ : Բսանկ մե-
ղուներ շատ կան Բերիկայի հիւսիսային
կողմերը՝ հին ծառերու մէջ մեղր շի-
նող . այս մեղրը քաղելու համար հե-
տեւալ հնարքը կը բանեցընեն տեղա-
ցիք :

Բնտաններուն մօտ եղած ծաղկունե-
րուն վրայէն նոյն մեղուններէն քանի մը
հատ բռնելով տրփի մը մէջ կը փակեն,
մէջը կտոր մը մեղր դնելով . և խուփին
վրայ ալ կտոր մը ապակի անցուցած որ
լոյս առնուն : Երբոր մեղունները կշտա-
նան սնտուկին մէջ եղած մեղրովը, եր-
կու իրեք հատ մը անոնցմէ կը թողուն,
և կը դիտեն դէպ ՚ի որ կողմը թռչել-
նին . և ուր որ աչքի աներևոյթ կ'ըլ-
լան, մեղրորսը մէկէն հոն կը վազէ և
դարձեալ քանի մը հատ ալ հոն կը թո-
ղու, նոյնպէս դիտելով իրենց թռչե-
լուն ուղղութիւնը . և այս գործողու-
թիւնս կը շարունակէ, մինչև տեսնէ
որ մեղունները ալ առաջիններուն բռնած
շտիկութեան հակառակ կողմն ելթան :
Ես որ ըլլայ՝ որսորդը կ'իմանայ որ իր
փնտռած տեղէն անդին անցած է . վասն
զի փորձուած է որ երբոր մեղու մը իր
բնակութեան ծառին մէկ կողմը բաւա-
կան հեռու եղած ծաղկին վրայէն վեր-
ցուի, և ամանի մը մէջ գոցած նոյն ծա-
ռին մէկալ կողմը տարուելով ազատ
թողուի, մեղուն շրջան մը ընելով կը
դառնայ շիտակ իւր բնակարանին ուղ-
ղութիւնը կը բռնէ : Երբոր մեղրորսը
մեղուններուն ընթացքը դիտելով, կ'ի-
մանայ որ փնտռած ծառին մօտն է, տաք-
ցուցած աղիւսի մը վրայ կտոր մը մեղր
կը դնէ, որուն հոտը տարածուելով,
մէկէն ծառին բնակած մեղունները վրան
կը թափին . նոյն միջոցին մեղրորսը
ծառը կտրել կը նայի իր ընկերներուն
հետ . քիչ անգամ կը հանդիպի որ ծա-
ռին խողունին մէջ գտնուած մեղրը այս
աշխատութիւնը չի պսակէ, վասն զի
շատ անգամ 70 և երբեմն ինչուան 150
լիպրէ մեղր կ'եղէ անկէ :